Mühazirə - 23

Ə. Mirzəzadə

Mövzu: Azərbaycan mədəniyyəti
(XX əsrin sonu – XXİ əsrin əvvəlləri)

Plan:
1. Təhsil, elm.
2. . Ədəbiyyat və incəsənət
3. Teatr, musiqi
4. . Memarlıq və heykəltaraşlıq
5. . Mədəni-maarif və kütləvi informasiya vasitələri
6. İdman

Ədəbiyyat:
1.XXəsr Azərbaycan tarixi II hissə. Bakı,2004.
2.Azərbaycan tarixi. 7 cilddə, 6-cı cild. Bakı,2008.
3.Azərbaycan incəsənəti. Bakı, 1992.
4.Qasımlı M. Azərbaycanın beynəlxaq mədəni əlaqələri. Bakı,2004.
5.Həbibbəyli İ. Cəlil Məmmədquluzadə mühiti və müasirlik. Bakı,1997.

Təhsil. 1990-cı illərin əvvəllərində Azərbaycan məktəbləri ən çətin dövrlərini yaşayırdı. Məktəblərin maddi-texniki bazası lazımi səviyyədə deyildi, məktəblərdə müəllim çatışmırdı, çünki erməni işğalı ilə bağlı yüzlərlə yüksəkixtisaslı müəllim cəbhəyə yollanmışdı, bir qismi isə maddi vəziyyətlə bağlı başqa əmək sahələrinə keçmişdi. Erməni işğalçıları 855 məktəbəqədər uşaq müəssisəsini, 693 ümumtəhsil məktəbini, 85 musiqi məktəbini, 4 texnikumu, 1 ali məktəbi dağıtmış, onların şagirdləri, tələbələri, müəllimləri Respublikanın müxtəlif rayonlarına səpələnmişdilər.

Atəşkəs rejimi imzalandıqdan sonra dinc quruculuq üçün şərait əldə edən Azərbaycan Respublikası öz maarif sistemini və təhsil konsepsiyasını yenidən yaratmağa başladı. Bununla əlaqədar, 1998-ci il martın 30-da Prezident Heydər Əliyev Təhsil Sahəsində İslahatlar üzrə Dövlət Komissiyasının təşkili haqqında sərəncam imzaladı. Azərbaycan Respublikasının Təhsil İslahatı Proqramı hazırlandı və Prezident tərəfindən 1999-cu il iyunun 15-də təsdiq edildi. Proqramda Azərbaycan milli təhsil sisteminin strategiyası və konsepsiyası müəyyənləşdirildi. Prezident Heydər Əliyev 2000-ci il iyunun 13-də "Azərbaycan Respublikasında təhsil sisteminin təkmilləşdirilməsi haqqında" Fərmanı ilə yeni ali məktəblər yaradıldı, mülkiyyət formasından və tabeçiliyindən asılı olmayaraq, bütün təhsil müəssisələrinə tədris-metodik rəhbərlik səlahiyyətləri Təhsil Nazirliyinə verildi.

Məktəb sovet təhsil sisteminin müsbət ənənələrini qoruyub saxlamaqla bərabər, onu müasir Avropa təlim texnologiyaları, idarəetmə modelləri ilə zənginləşdirməyə başladı.

XXI əsrin əvvəllərində ümumtəhsil məktəblərinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə, yeni proqram və dərsliklərin hazırlanmasına xüsusi diqqət verildi. Orta məktəblər üçün orijinal dərsliklər, yeni dərs vəsaitləri, fənn proqramları hazırlandı. 2001-2002-ci illərdə alim və pedaqoqların səyi sayəsində qısa müddətdə ümumtəhsil məktəbləri üçün yeni "Azərbaycan tarixi", "Ümumdünya tarixi", "Ədəbiyyat", "Azərbaycan dili", "Coğrafiya" və digər fənlər üzrə dərsliklər çap olundu. Ali məktəblər üçün ilk dəfə "Azərbaycan tarixi" dərslikləri hazırlandı. Təbiət elmləri üzrə bir sıra yeni dərsliklər nəşr edildi. Dərsliklər və dərs vəsaitləri formaca müasir Avropa standartlarına uyğunlaşdırıldı.

2000-2001-ci dərs ilində respublikada 4548 dövlət ümumtəhsil məktəbi fəaliyyət göstərirdi.

Ümumtəhsil məktəbləri sistemində də dəyişikliklər baş verdi. Liseylər, gimnaziyalar yaradıldı. 2001-ci ilin sentyabr ayında Azərbaycanda ilk Bakı özəl ümumtəhsil kompleksi

fəaliyyətə başladı və 2004-cü ildən ümummilli lider Heydər Əliyevin adını daşıyan Müasir Təhsil Kompleksi kimi fəaliyyətini davam etdirir. 2002-ci il oktyabrın 4-də Prezident Heydər Əliyev "Azərbaycan Respublikası ümumtəhsil məktəblərinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi haqqında" Fərman verdi. 2003-2007-ci illərdə məktəb tikintisi, təmiri, məktəblərin müasir tədris avadanlığı ilə təchizi üçün konkret tədbirlər görülməyə başlandı. Prezident İ.Əliyevin 2004-cü ilin 21 avqust sərəncamı ilə "Bilik günü" təsis edildi və bu ildən başlayaraq 15 sentyabr "Bilik günü" kimi qeyd edilməyə başladı. 1990-1995-ci illərdə orta ixtisas və texniki peşə məktəblərində oxuyanların sayı iki dəfə azalmışdı. Respublikanın texnikumlar şəbəkəsi yenidən qurulur, kolleclər yaradılırdı. Maarifin təşkilində mühüm yenilik 1992-ci ildən ali və orta ixtisas məktəblərinə qəbulun test üsulu ilə aparılmasının tətbiqi oldu. Ən ümdə məqsəd qəbul zamanı qeyri-obyektivliyin, mənfi halların qarşısını almaq idi. Qəbul sistemi getdikcə təkmilləşir, abituriyentlərin biliyini aşkara çıxarmağa imkan verən müasir vasitələr tətbiq olunurdu. 1993-cü ildən respublikanın ali məktəblərində (incəsənət, mədəniyyət, tibb və idman ixtisasları üzrə məktəblərdən başqa) çoxpilləli ali təhsil – dördillik bakalavr və ikiillik magistratura sistemi tətbiq olunmağa başlandı. 1997-ci ildə magistraturaya ilk qəbul keçirildi.

Bir çox ali məktəblərin statusu yüksəldildi, daha nüfuzlu ali məktəblərə özünüidarəetmə və maliyyə müstəqilliyi statusu verildi.

Respublikada özəl ali məktəblər yaradılmağa başladı. Yeni yaradılan 121 özəl ali məktəbdən cəmi 18-i dövlət lisenziyası ala bildi. Onların da 10-u sonralar maddi bazasının zəifliyi, təhsil səviyyəsinin aşağı olması səbəbindən lisenziyadan məhrum edildi. 2014-cü ildə Azərbaycanda 13 özəl ali təhsil müəssisəsi fəaliyyət göstərirdi. Ümumilikdə, 2014-cü ildə Respublikada 44 ali məktəb fəaliyyətdə idi ki, onlarda da 130 mindən artıq tələbə təhsil alırdı. Respublikanın ali təhsil ocaqlarında dünyanın qabaqcıl ali məktəblərinin təcrübəsi diqqətlə öyrənilir və tətbiq olunurdu. Təhsil müəssisələrində yeni təsərrüfat sistemi, bazar iqtisadiyyatı ilə bağlı tətbiqi elmlərin, xarici dillərin, informatikanın tədrisinə, kompüter savadının geniş yayılmasına diqqət artırılmış, beynəlxalq münasibətlər, beynəlxalq hüquq, politologiya, menecment, marketinq kimi ixtisaslar üzrə kadr hazırlığı başlanmışdı.

Gənc nəslin ümumi mədəni, siyasi səviyyəsinin yüksəldilməsinə diqqət artırıldı. 1997-ci ildən başlayaraq ali və orta ixtisas məktəblərində təşkil olunan "Heydər Əliyev məktəbləri" bu işdə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu məktəblərdə gənclərə ölkədə müstəqil siyasi kursun, dövlətçiliyin, tərəqqinin təmin olunmasında Heydər Əliyev siyasət sənətinin incəlikləri, xarakterik cəhətləri öyrədilir.

2009-cu ilin iyun ayında Milli Məclis tərəfindən "Təhsil haqqında" Qanun qəbul olundu. Avropada vahid ali təhsil sisteminə inteqrasiya məqsədini qarşıya qoyan Azərbaycan Respublikası 1999-cu ildə başlayan Boloniya prosesinə 2005ci ildə qoşulmuşdur.

Respublikada qaçqın və məcburi köçkünlərin təhsil alması üçün münasib imkanlar yaradıldı. Prezident Heydər Əliyev 2001-ci ilin sentyabr ayında əlaçı ali məktəb tələbələrinə Prezident təqaüdü təsis etdi. Müasir dövrdə Respublikamızda 46 ali, 4600 ümumtəhsil məktəbi, 57 orta ixtisas təhsil müəssisəsi var.

Elm. Azərbaycan elmi müstəqilliyin ilk illərində yeni ciddi çətinliklərlə üzləşdi. Vəsait çatışmazlığı, ənənəvi elmi əlaqələrin qırılması elmin inkişafını xeyli ləngitdi.

Heydər Əliyevin ölkə rəhbərliyinə qayıdışından sonra elm sahəsində mühüm dəyişikliklər baş verdi. Elmə dövlət qayğısı artdı, 1997-ci ildə "Elmin strateji inkişafı və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında islahatların konsepsiyası" hazırlandı.

Elmlər Akademiyasının Azərbaycan elm və mədəniyyətinin inkişafında rolu yüksəlməyə başladı. 1990-cı illərin ortalarında təkcə Elmlər Akademiyası sistemində 35 elmi-tədqiqat institutu fəaliyyət göstərirdi.

Prezidentin 2001-ci il 15 may tarixli Fərmanına əsasən Azərbaycan Elmlər Akademiyasına "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası" statusu verildi.

Milli Elmlər Akademiyasına elm və texnikanın inkişafı, elmi-tədqiqat işlərinin əlaqələndirilməsi, beynəlxalq elmi əməkdaşlığın təmin olunması sahəsində elmi-təşkilati status verildi. 2002-ci ilin əvvəllərində Azərbaycan MEA-da 60 akademik, 175 müxbir üzv, 3899 elmi işçi, 451 elmlər doktoru və 1924 elmlər namizədi çalışırdı. Naxçıvanın tarixi, arxeologiyası,

etnoqrafiyası və təbii sərvətlərinin öyrənilməsi üçün daha əlverişli şərait yaratmaq məqsədilə Prezident Heydər
Əliyevin "Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Naxçıvan Bölməsinin təsis edilməsi haqqında" 7 avqust 2002-ci il tarixli sərəncamına əsasən 500 əməkdaşı olan Azərbaycan MEA-nın Naxçıvan Bölməsi yaradıldı.

Elmi və elmi-pedaqoji kadrlar hazırlanması işini nizama salmaq üçün 1992ci il aprelin 23-də Azərbaycan Ali Attestasiya Komissiyası (1994-cü ildən Azərbaycan Prezidenti yanında Azərbaycan Ali Attestasiya Komissiyası) təşkil edildi.

Respublikada ictimai elmi birliklər, müxtəlif elmi fondlar, mərkəzlər, klublar təşkil olundu. Onlar müstəqil elmi-tədqiqat işləri aparır, elmi konfranslar keçirir, xarici ölkə alimləri ilə əlaqələr yaradır, elmin təbliğində fəal rol oynayırdılar. Elmin əsas sahələri üzrə tədqiqatlar davam etdirildi. Bu illərdə Azərbaycan elmi bir sıra mühüm uğurlar qazandı. Riyaziyyat, fizika, neft kimyası, geologiya və biologiyanın müasir sahələri üzrə yaradılmış elmi məktəblər daha da inkişaf etdirilmişdi. Azərbaycanda fiziki-kimyəvi biologiyanın tədqiqatlarını genişləndirməklə, Cəlal Əliyev molekulyar biologiyanın, molekulyar genetikanın, gen və hüceyrə biotexnologiyasının, riyazi biologiyanın və bioinformatikanın inkişafının əsasını qoymuşdur. Azərbaycan Milli Aerokosmik Agentliyi Xüsusi Kosmik Cihazqayırma Konstruktor Bürosunda Rusiya Kosmik Tədqiqatlar İnstitutunun sifarişi ilə yerin maqnit sahəsinə günəş küləkləri təsirini öyrənən nadir aerokosmik cihaz yaradıldı.

Azərbaycan astronomlarının tədqiqatları dünya səviyyəsində yüksək qiymət aldı. Mühüm əhəmiyyəti olan kəşflərin müəllifi, AMEA-nın müxbir üzvü Əyyub Quliyev Günəş sistemində hələ kəşf edilməmiş azı üç planetin olduğunu bildirmişdi. Azərbaycanlı alimin proqnozu özünü doğrultdu və Neptun-Pluton sistemində yeni səma cismi aşkar olundu.

Azərbaycanın neft sənayesinə geniş xarici investisiyalar cəlb olunması, neft, neft-mkimya, neft-qaz quyularının qazılması və istismarı sahələrində elmi tədqiqatların inkişafına imkanlar açdı. Neftçi alimlərin bu sahədəki tədqiqatları böyük elmi və əməli əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycan alimləri informatika, riyaziyyat, fizika, geologiya, kimya, coğrafiya, biologiya, genetika elmləri sahəsində də mühüm nailiyyətlər əldə etdilər.
İctimai və humanitar elmlər "sovet dövrünün hakim" ideologiyası təzyiqindən xilas olaraq azad yaradıcılıq dövrünə başladı.

Bazar iqtisadiyyatı problemləri və Azərbaycanda onların xüsusiyyətləri iqtisadçı alimlərin tədqiqat obyektinə çevrildi. Bu sahədə iqtisadçı alimlərin yaradıcılığı mühüm elmi və əməli əhəmiyyət kəsb edir.

Bu dövrdə Azərbaycan tarixinin ən mürəkkəb və mübahisəli problemlərinə həsr olunan, tarix sahəsində elmi fikri daha da zənginləşdirən əsərlər yazıldı.

Prezident Heydər Əliyev tarixçi-alimlər qarşısında fundamental "Azərbaycan tarixi"nin yazılması kimi mühüm vəzifə qoydu, Azərbaycanın siyasi, iqtisadi və mədəni tarixində çox mühüm dövr olan XIX və XX əsrlərin tarixinin əhatəli tədqiqi və nəşri üçün xüsusi qrant ayırdı. Respublikanın ən görkəmli tarixçi alimləri bu işə cəlb olundu və onların səyi nəticəsində 1998-2003-cü illər ərzində Azərbaycan tarixinin 7 clddən ibarət akademik nəşri reallaşdı.

Şərqdə ilk demokratik respublika olmuş Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixi geniş şəkildə öyrənilməyə başlandı. Tarix İnstitutunda "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixi" şöbəsi təşkil edildi.

Tarixi mənbələrin toplanması və araşdırılmasına diqqət artırıldı. Respublikada 7 respublika dövlət arxivi, onların 15 filialı, Naxçıvan MR və 56 rayon dövlət arxivi fəaliyyət göstərir. 1999-cu ilin iyun ayında "Milli arxiv fondu haqqında"
Qanun qəbul edildi. Baş Arxiv İdarəsinin bazasında Azərbaycan Respublikası Milli Arxiv İdarəsi yaradıldı. Arxivlərin maddi-texniki bazası möhkəmləndirildi və arxiv işçilərinin sosial vəziyyəri yaxşılaşdırıldı.

Azərbaycanın tarixi inkişaf prosesinə təkan verən ümummilli liderimiz Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu kimi hər bir azərbaycanlının taleyində müstəsna rol oynamışdır. Bu böyük şəxsiyyətin zəngin irsinin dərindən və hərtərfli öyrənilməsi müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Bu məqsədlə 10 may 2004-cü ildə Azərbaycan xalqının ümummilli liderinin irsinin öyrənilməsi və təbliği ilə məşğu olan qurum – Heydər Əliyev İrsini Araşdırma

Mərkəzi yaradıldı. Heydər Əliyev İrsini Araşdırma Mərkəzi "Heydər Əliyev irsi" Beynəlxalq Elektron Kitabxanası, Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində fəaliyyət göstərən regional bürolar, siyasətçilər, politoloqlar, diplomatlar və tarixçilər üçün ən müxtəlif dillərdə kitablar nəşr edən nəşriyyat qrupundan ibarətdir. Mərkəz həmçinin, orijinal tədris proqramları əsasında gənc müəllimlər və ali məktəblərin magistrantları və tələbələri üçün "Heydər Əliyev irsini öyrənirik" interaktiv kursları və yay məktəbləri təşkil edir, eləcə də planetin mühüm elmi mərkəzləri ilə internet körpülər yaradır.

Şərqşünaslıq İnstitutunda "Ümumi türk tarixinə giriş", "Cənubi Azərbaycan tarixinin qısa oçerkləri", "Güney Azərbaycan" kitabları, Dilçilik İnstitutunda "Azərbaycan dilinin orfoqrafik lüğəti" (80 min söz), "Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti", "Azərbaycan dilinin işgüzar üslubu" kitabları hazırlandı və çap edildi. 2004cü il 12 yanvarda ölkə başçısı "Azərbaycan Respublikasının Milli Ensiklopediyasının nəşri haqqında" və "Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında" sərəncam imzaladı.

Azərbaycan filosofları, hüquqşünasları Azərbaycan fəlsəfi fikrinin və hüquq elminin inkişafında mühüm rol oynamışdılar. Filosofların əsərlərində müasir cəmiyyətdə baş verən mürəkkəb proseslər dərindən təhlil olunur, fəlsəfi baxımdan mənalandırılırdı. Azərbaycan memarlıq və sənətşünüslıq elmlərinin inkişafında da böyük uğurları olmuşdur.

4 noyabr 2008-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti "Azərbaycan Respublikasında kosmik sənayenin yaradılması və telekommunikasiya peyklərinin orbitə çıxarılması haqqında" sərəncam imzaladı və Sərəncama uyğun olaraq 2009-cu il avqustun 17-də Azərbaycan Respublikasında kosmik sənayenin yaradılması və inkişafı üzrə Dövlət Proqramı qəbul edildi.

Elm sahəsində nailiyyətlər respublikada iqtisadiyyatın, mədəniyyətin inkişafını və mənəvi həyatın zənginləşməsini sürətləndirdi.

Ədəbiyyat və incəsənət. Müstəqillik dövründə Azərbaycan Respublkasının inkişafında ədəbiyyat və incəsənət də önəmli rol oynayır. Müstəqillik uğrunda mübarizə və sonrakı illərdə Azərbaycan ədəbiyyatı xəzinəsi yeni əsərlərlə zənginləşdi. Bəxtiyar Vahabzadə, Xəlil Rza (Ulutürk), Məmməd Araz, Qabil, Nəbi Xəzri, Fikrət Qoca, İsa İsmayılzadə, Söhrab Tahir, Cabir Novruz, Nəriman Həsən-zadə, Vaqif Səmədoğlu, Ramiz Rövşən, Fikrət Sadıq və s. ədiblərin əsərləri dərin məzmunu ilə fərqlənirdi. Gənc poeziyanın nümayəndələri axtarış yollarında idi. Ədəbiyyatda Qarabağ müharibəsi, bazar münasibətlərinə keçid, 1990-cı illərin birinci yarısındakı siyasi qeyri-sabitlik, hakimiyyət uğrunda mübarizə şəraitində cəmiyyətdə, insanların daxili aləmində baş verən dəyişiklikləri əks etdirən əsərlər yaranırdı.

Detektiv roman ustası Çingiz Abdullayevin əsərləri bütün dünyada böyük maraqla qarşılanır. Ənvər Məmmədxanlının, Əzizə Cəfərzadənin, Aqil Abbasın. İsi Məlikzadənin, Aqşin Babayevin, Arif Abdullazadənin, Əli Əmirlinin, Məmməd Orucun əsərləri böyük tərbiyəvi əhəmiyyət kəsb edirdi. Ədəbiyyatın, filologiyanın inkişafına diqqəti artırmaq üçün Prezident Heydər Əliyev 1996-cı ildə Füzuli adına Beynəlxalq mükafat təsis etdi, 1997-ci ilin noyabr ayında "Azərbaycan yazıçılarına dövlət qayğısını artırmaq haqqında" Fərman verdi. Prezident H.Əliyev 1998-ci il mayın 22-də "Azərbaycan Respublikasında fəxri adlar haqqında", 2002-ci il iyunun 11-də "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdlərinin təsis edilməsi haqqında" fərmanlar verdi.

2000-ci ilin aprel ayında təntənə ilə Bakıda "Dədə Qorqud" dastanının 1300 illiyi qeyd olundu. Azərbaycan xalq ədəbiyyatının ən qədim yazılı abidəsi olan
"Kitabi-Dədə Qorqud" dastanı yarandığı dövrün adət-ənənələri, köçəri həyat tərzi və s. haqqında tarixi-etnoqrafik məlumatla zəngindir. Azərbaycan xalqının soykökünü, tarixini, dövlətçiliyini və Azərbaycan türkcəsini öyrənmək baxımından zəngin mənbə olan "Kitabi-Dədə Qorqud" yalnız Azərbaycanın deyil, bütün türk dünyasının ölməz kitabıdır. Azərbaycan prezidenti Heydər Əliyev 1997-ci il aprelin 20-də "Kitabi-Dədə Qorqud"un 1300 illik yubileyinin keçirilməsi ilə əlaqədar fərman imzaladı. Üç il müddətində yubiley çərçivəsində görülən işləri elmi, ictimai, siyasi və bədii nöqteyi-nəzərdən yüksək qiymətləndirən dövlət başçısı "Kitabi-Dədə Qorqud" ensiklopediyasının nəşrini böyük nailiyyət adlandırdı.

Drezdendə, Moskvada, Türkiyənin müxtəlif şəhərlərində YUNESKO çərçivəsində yubiley tədbirləri təşkil olundu və "Kitabi-Dədə Qorqud"un 1300 illik yubileyi 2000-ci ilin aprelində

Bakıda Türkdilli Dövlətlər Birliyinin VI zirvə toplantısına dəvət olunmuş dövlət başçılarının iştirakı ilə keçirilmiş təntənəli mərasim ilə başa çatdı.

Teatrın inkişafında yeni mərhələ başladı. Respublikada "Dövlət Gənclər Teatrı", "Bakı Bələdiyyə Teatrı", "Pantomim teatrı", "Tənqid-Təbliğ Teatrı", "Milli Dastan Teatrı", "Yuğ" teatrı, "Bakı Kamera Teatrı" kimi yeni teatrlar təşkil olunmuşdu. 2000-ci ildə 26 dövlət teatrı fəaliyyət göstərirdi. Azərpaşa Nemətov, Fərahim Fərzəlibəyov, Hüseynağa Atakişiyev kimi istedadlı rejissorlar Azərbaycan rejissorluq məktəbinin ən yaxşı ənənələrini inkişaf etdirirdilər. Azərbaycan teatrları xalqın qəhrəmanlıq tarixindən, müasir həyatından bəhs edən onlarla əsərə səhnə həyatı verdilər.

Azərbaycanın **musiqi sənəti** yeni əsərlərlə zənginləşirdi. Görkəmli bəstəkarlar Fikrət Əmirov, Süleyman Ələsgərov, Arif Məlikov, Cövdət Hacıyev, Vasif Adıgözəlov yeni-yeni musiqi əsərləri yaratdılar.

Azərbaycan musiqisində hərbi mövzu da xeyli inkişaf etmişdi. Süleyman Ələsgərovun "Əsgər marşı", Ş.Musaoğlunun əsgər mahnıları, Cavanşır Quliyevin "Əsgər marşı" xalqda qələbəyə inam hissi oyadırdı.

Azərbaycan musiqi ifaçılığı sənəti də inkişaf etməkdə idi. 1992-ci ildə Azərbaycan Dövlət Uşaq Filarmoniyası yaradıldı. Muğam, xalq mahnıları və təsnif ifaçılarının ənənəvi müsabiqələri keçirilirdi. 1997-ci ilin noyabr ayında Bakıda vokalçıların Bülbül adına Birinci Beynəlxalq Müsabiqəsi keçirildi. Prezident Heydər Əliyev 1996-cı il iyunun 22-də "Azərbaycanda gənc istedadlara dövlət qayğısı haqqında", 1997-ci il sentyabrın 13-də "Gənc istedadlar üçün xüsusi təqaüdlər təsis edilməsi haqqında" fərmanlar verdi.

Müğənnilər Zeynəb Xanlarova, Alim Qasımov, Səkinə İsmayılova, caz vokal ustası və pianoçu Əzizə Mustafazadə, Fidan və Xuraman Qasımova bacıları kimi vokal ustaları və onlarla başqa sənətçilər Azərbaycan musiqisini dünyada təbliğ edirdilər. 2000-ci ildə Alim Qasımov Avropada diskləri ən çox satılan 5 ifaçıdan biri olmuşdur.

Musiqinin müxtəlif janrları və mədəniyyətin digər janrları üzrə vaxtaşırı müsabiqələr keçirilir. Bakıda xüsusi "Muğam evi" tikilib istifadəyə verilmişdir və burada 2005-2013-cü illər arasında 4 Muğam Televiziya Müsabiqəsi keçirilmişdir. 2009-cu il 18-24 mart tarixlərində Bakıda "Muğam aləmi" Beynəlxalq musiqi festivalı keçirildi və o vaxtdan bu festival hər 2 ildən bir keçirilməyə başladı. 2015-ci ilin 13-18 martında Bakıda artıq IV "Muğam aləmi" Beynəlxalq musiqi festivalı baş tutdu.

2009-cu ildə Bakı "İslam mədəniyyətinin paytaxtı" elan olundu. 2011-ci ildə Azərbaycan "Avroviziya" (Eurovision) mahnı müsabiqəsində qalib gələrək 39 iştirakçı dövlət içərisində I yeri tutdu. 2012-ci ilin mayında Bakıda Avroviziya (Eurovision) Beynəlxalq musiqi müsabiqəsi müvəffəqiyyətlə keçirildi.

Bütün maddi çətinliklərə baxmayaraq Azərbaycan kinosu inkişaf etməkdə idi. Müstəqil kinostudiyalar təşkil olundu. Azərbaycanda istehsal olunmuş filmlərin toplanması, bərpası və səmərəli istifadə olunması üçün Dövlət Kino Fondu təşkil edildi. Azərbaycan kinosunun görkəmli rejissorları sırasına Vaqif Mustafayev, Ayaz Salayev, Hüseyn Mehdiyev kimi istedadlı sənətkarlar daxil olmuşdu. Azərbaycan kinomatoqrafçıları "Əhli-kef", "Fransız", "Hər şey yaxşı olacaq" (rejissor V.Mustafayev), "Yarasa" (rejissor Ayaz Salayev), "Həm ziyarət, həm ticarət", "Yerlə göy arasında" (rejissor Rasim Ocaqov), "Uçurulmuş körpü", "Özgə vaxtı" (rejissor Hüseyn Mehdiyev) kimi bir sıra yüksək bədii dəyərli filmlər yaratdılar. Müharibə, erməni quldurlarının vəhşiliyi, qaçqınlıq həyatının dəhşətləri Azərbaycan kinosuna yeni mövzular gətirmişdi. "Ağ atlı oğlan" (rejissor Ə.Əbluc), "Fəryad" (rejissor C.Mirzəyev) kimi təsirli, realist kinolentlər yaradılmışdı.

Azərbaycan sənədli kinosu da xeyli inkişaf etmişdi. Müstəqillik uğrunda mübarizəni, Qarabağ müharibəsini, ölkədə siyasi sabitlik yaradılmasını, iqtisadi tərəqqini, demokratik prosesləri, dövlətin xarici aləmdə nüfuzunun yüksəlməsini əks etdirən yüzlərlə maraqlı, ibrətamiz kino-videolent çəkilmişdi. Müdafiə Nazirliyinin sənədli kinostudiyası da bu sahədə fəal iş görürdü.

Memarlıq və heykəltəraşlıq. 1990-cı illərin əvvəllərində respublikanın şə-

hər və qəsəbələrində meydanlar, parklar "monumental kommunist təbliğatı"na xidmət edən heykəl və abidələrdən təmizlənirdi. Dağüstü parkda Şəhidlər Xiyabanı salındı. Prezident Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1998-ci ildə burada şəhidlərə 21 metr hündürlüyü olan möhtəşəm bir abidə və əbədi məşəl (müəllifləri – Ö.Eldarov, E.Qasımzadə, A.Abdullayev və N.Vəliyev) qoyuldu. Paytaxtda Hüseyn Cavidin (1994-cü il, heykəltəraş Ö.Eldarov), Şah İsmayıl Xətainin (1993-cü il, heykəltəraşlar İ.Zeynalov və Z.Mehdiyev), akademik Yusif Məmmədəliyevin (1998-ci il, heykəltəraş A.Ələsgərov), Xızıda Cəfər Cabbarlının (1999-cu il, heykəltəraş C.Qaryağdı) yüksək bədii dəyərli heykəlləri ucaldıldı. 1996-cı ildə Naxçıvanda möhtəşəm Hüseyn Cavid məqbərəsi (müəlliflər – Ö.Eldarov və R.Əliyev) tikildi. 1997-ci ilin baharında görkəmli heykəltəraş Ömər Eldarov akademik Zərifə Əliyevanın xatirəsinə həsr etdiyi məşhur "Elegiya" əsərini tamamladı.

Azərbaycanın fırça ustaları da gözəl sənət əsərləri yaradırdılar. Azərbaycan rəssamlarının əsərləri dünyanın sərgi salonlarında böyük uğurla nümayiş olunurdu. 1995-ci ildə ABŞ-da, 1996-cı ildə Almaniyada Səttar Bəhlulzadənin əsərlərinin sərgisi təşkil olunmuşdu. 1996-cı ildə Parisdə dünya rəssamları sərgisində Toğrul Nərimanbəyovun, 1997-ci ildə Vaşinqton, Nyu-York və Çikaqoda Kamil Nəsibzadənin əsərləri nümayiş etdirilmişdi. Xalça rəssamları Kamil Əliyevin, Tahir Məcidovun və Eldar Mikayılovun əsərləri yüksək bədii sənətkarlıq nümunələri idi. Plakat ustalarından C.Qasımovu, F.Hüseynovu, K.Əlizadəni və başqalarını göstərmək olar.

Müstəqillik illərində Azərbaycan incəsənətində formaca ənənəyə bağlılıq və müasirlik, məzmunca özəl milli və bəşəri dəyərlərin tərənnümü üstünlük təşkil edirdi.

Mədəni–maarif işi. Azərbaycan torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğalı nəticəsində 982 kitabxana, 6 teatr, 10 park, 862 klub, 1831 kino qurğusu, 100 mindən çox qiymətli nadir eksponatı olan 22 muzey və rəsm qalereyası ələ keçirilmiş və qarət edilmişdir. Yüzlərlə tarixi abidə, o cümlədən 13 qala bürcü, 22 kurqan-təpə, 31 məscid, 44 məbəd, 2 mağara-ibadətgah təhqir edilmiş və dağıdılmışdı.

1990-cı illərin əvvəllərində nəzarətsizlik üzündən respublikanın muzeylərindən çox qiymətli sənət əsərləri, əntiq əşyalar oğurlanıb xaricə aparılmışdı. Prezident Heydər Əliyev yenidən rəhbərliyə gəldikdən sonra bu sahədə də mühüm tədbirlər həyata keçirilirdi. 1997-ci il noyabrın 18-də "Mədəniyyət haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunu qəbul edildi. Hökumət kitabxana fondlarının genişləndirilməsinə vəsaiti artırdı. M.F.Axundov adına Respublika Kitabxanası 1998-ci il aprel ayından Milli Kitabxana statusu aldı. Yeni muzeylər yaradılır, köhnələri yenidən qurulurdu. Azərbaycan Tarixi Muzeyində təmir və yenidənqurma işlərinə başlandı. İncəsənət Muzeyindən oğurlanmış 275 qiymətli rəsm əsərindən 192-si ABŞ-da müvafiq qurumların köməyi ilə tapılıb, 2001-ci ilin iyul ayında geri qaytarıldı.

Kütləvi informasiya vasitələri. Müstəqillik illərində ölkədə kütləvi informasiya vasitələri şəbəkəsi xeyli genişləndi. 1990-cı illərin ortalarında Mətbuat və İnformasiya Nazirliyində 600-ə qədər informasiya vasitəsi qeydə alınmışdı. 2001-ci ilin əvvəllərində respublikada 8 dildə 300-dən çox qəzet, 72 jurnal nəşr olunurdu.

Ölkədə 20 informasiya agentliyi fəaliyyət göstərirdi. 1990-cı illərin ortalarından Azərbaycanda Beynəlxalq İnternet informasiya şəbəkəsindən istifadə olunmağa başlanmışdı. Paytaxtda, digər şəhər və qəsəbələrdə çoxlu "İnternet klub" təşkil edilmişdi.

Azərbaycan televiziyası, radiosu texniki və yaradıcılıq imkanı baxımından xeyli inkişaf etmişdi. Dövlət radiosunun verilişləri 13 dildə, o cümlədən 1992-ci ildən ingilis dilində dünyaya yayılırdı. 1996-cı ildə Bakıda əsası hələ 1982-ci ildə qoyulmuş, hündürlüyü 310 m olan yeni teleqüllə istifadəyə verildi. 2002-ci ildə respublikada 30 radio və televiziya fəaliyyət göstərirdi.

2002-ci il oktyabrın 5-də Azərbaycan Prezidentinin Fərmanı ilə "Milli Televiziya və Radio Şurası" yaradıldı. Azərbaycan jurnalistikası inkişaf edirdi. Jurnalistlərin yeni nəsli formalaşmaqda idi. Çingiz Mustafayev, Salatın Əsgərova, Alı Mustafayev kimi istedadlı və cəsarətli jurnalistlər baş verən hadisələr haqqında insanlara doğru məlumat çatdırmaq üçün böyük fədakarlıq göstərmiş, canlarından keçmişlər.

Respublikanın kütləvi informasiya vasitələri Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin qorunması, dünyəvi, quruculuq, milli və bəşəri mənəvi dəyərləri, ölkədə siyasi sabitlik və vətəndaş həmrəyliyi yaranmasını, ölkə rəhbərliyinin uğurlu daxili və xarici siyasətini geniş təbliğ edirdi.

İdman. İdmanın inkişafına Azərbaycan dövləti xüsusi diqqət yetirir. Bakı, Gəncə, Şəki, Naxçıvan, Quba, Lənkəran, Qax və digər şəhərlərdə ümumilikdə 21 Olimpiya idman kompleksi tikilib istifadəyə verilmişdir. 1997-ci ildə İlham Əliyev Milli Olimpiya Komitəsinin (MOK) sədri seçildi.

Hazırda bölgələrdə 41 Olimpiya mərkəzi vardır. Ümumiyyətlə isə son illərdə 50-dən çox böyük Olimpiya Mərkəzi yaradılıb. Lənkəran Olimpiya İdman Kompleksi yenidən qurulmuş, Bakıda Olimpiya Hərəkatı və İdman Muzeyi, 13 idman zalı və quğusu tikilmişdir.

Azərbaycan idmançıları uğurlarını artıraraq 1996-cı ildə Atlantada bir me-
dal, ondan sonra 2000-ci ildə Sidneydə üç, 2004-cü ildə Afinada beş, 2008-ci ildə Pekində yeddi, 2012-ci ildə Londonda on və nəhayət 2016-cı ildə Rio-de-Janeyroda 18 medal qazandılar.

12 iyun – 28 iyun 2015-ci il tarixində Azərbaycanın paytaxtı Bakıda və Mingəçevirdə Birinci Avropa Oyunları keçirildi. Oyunlar Avropanın 50 Milli Olimpiya Komitəsini birləşdirən Avropa Olimpiya Komitələri tərəfindən keçirilmişdir. Oyunlarda 50 ölkədən 20 idman növü üzrə 6000-dən çox idmançı yarışmışdır. Oyunların proqramına 28 yay olimpiya idman növündən 16-sı, həmçinin 2 qeyri-olimpiya idman növü daxil edilmişdi. Azərbaycan idmançıları Birinci Avropa Oyunlarında 56 medal qazanaraq Avropada ikinci yeri tutdular.